

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА УЧАСТЬ В НИХ

Вознюк Андрій Андрійович - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

Articolul vine cu referință la un studiu de drept comparat a particularităților de diferențiere a răspunderii penale pentru crearea și participarea în organizațiile criminale conform legislației penale a altor țări. Modelele existente ale unei astfel de distribuții de răspundere penală sunt dezvăluite în lume și este dată și o clasificare a acestora. Sunt caracterizate unele avantaje și dezavantaje ale diferitor abordări de diferențiere a răspunderii penale.

Cuvinte-cheie: diferențiere a răspunderii penale, dovezi de calificare a unei infracțiuni, asociere infracțională, grup organizat, organizație criminală, bandă, organizații teroriste, grup paramilitar sau armate ilegale, complicitate la o crimă.

В статье проведено сравнительно-правовое исследование особенностей дифференциации уголовной ответственности за создание преступных объединений и участие в них в уголовном законодательстве зарубежных стран. Выявлено существующие в мире модели такого распределения уголовной ответственности и приведена их классификация. Охарактеризованы отдельные преимущества и недостатки различных подходов к дифференциации уголовной ответственности.

Ключевые слова: дифференциация уголовной ответственности, квалифицирующие и особо квалифицирующие признаки состава преступления, преступное объединение, организованная группа, преступная организация, банда, террористические объединения, незаконное военизированное или вооруженное формирование, соучастие в преступлении.

The article deals with the comparative and legal study of the features of the differentiation of criminal responsibility for the creation of criminal association and participation in them in the criminal legislation of foreign countries. It is spoken in detail about the existing models of such distribution of criminal responsibility in the world are revealed. The article gives a detailed analysis of their classification. Much attention is given to some advantages and disadvantages of different approaches to the differentiation of criminal responsibility are described. Some advantages and disadvantages of different approaches to the differentiation of criminal responsibility are described in the article.

Key words: differentiation of criminal responsibility, aggravating circumstances of a crime and especially aggravating circumstances of a crime, criminal association, organized group, criminal organization, gang, terrorist associations, illegal paramilitary or armed formation, complicity in a crime.

Постановка проблеми. Кожне діяння об'єктивної сторони злочинів має власний ступінь і характер суспільної небезпеки. Відтак і відповідальність за їх вчинення за сту-

пенем суворості має бути різною. Особливо це стосується кримінальної відповідальності учасників різних злочинних об'єднань, оскільки їх суспільна небезпека пов'язана з різними

обставинами, зокрема різновидами злочинних об'єднань, вчинених ними злочинів, характером та ступенем участі в цих суспільно небезпечних діяннях тощо. З цією метою здійснюється диференціація кримінальної відповідальності.

Стан розробленості наукової проблеми.

Вагомим внеском у розроблення проблематики кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них є дослідження українських вчених – Ю. В. Бауліна, Н. О. Гуторової, Л. М. Демидової, С. О. Єфремова, Г. П. Жаровської, О. О. Кваші, О. Ф. Ковітіді, М. Й. Коржанського, М. В. Корнієнка, Є. К. Марчука, М. І. Мельника, А. М. Мельникова, В. О. Навроцького, Г. В. Новицького, М. І. Панова, В. А. Робака, В. В. Ткаченко, В. П. Тихого, В. В. Українця, Є. В. Фесенка, М. І. Хавронюка, Р. Л. Чорного, Н. М. Ярмиш тощо.

У роботах вказаних науковців розглянуто багато проблем кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них, а також розроблено пропозиції щодо їх вирішення. Однак, незважаючи на численні дослідження залишається велика кількість концептуальних проблем, які потребують свого вирішення з метою підвищення ефективності застосування кримінального законодавства у протидії злочинним об'єднанням. Серед них і проблеми диференціації кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них, оскільки нині як в Україні, так і в зарубіжних країнах вона здійснюється досить часто безсистемно і недостатньо об'єктивно.

Метою статті є вивчення зарубіжного досвіду диференціації кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них для встановлення існуючих в світі моделей такого розподілу кримінальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. У кримінальному законодавстві зарубіжних країн створення злочинних об'єднань та участь в них криміналізується зазвичай в двох варіантах: 1) в межах кваліфікуючих чи особливо кваліфікуючих ознак певних складів злочинів; 2) в межах самостійних складів злочинів. Поряд з цим в кримінальному законодавстві

окремих зарубіжних країн реалізовано обидва підходи до криміналізації вказаних діянь.

У кримінальному законодавстві зарубіжних країн значного поширення набула криміналізація створення злочинних об'єднань та участь в них в самостійних складах злочинів. Існують різні модифікації таких складів злочинів. Вони здебільшого пов'язані з кількістю злочинних об'єднань, а також статей КК та їх частин у яких криміналізовано відповідні діяння.

Варіанти криміналізації створення злочинних об'єднань та участі в них залежать насамперед від кількості злочинних об'єднань. Виходячи з цього можна виокремити, насамперед, такі моделі криміналізації цих суспільно небезпечних діянь:

1. Встановлення кримінальної відповідальності за створення **одного злочинного об'єднання та участь в ньому.**

2. Встановлення кримінальної відповідальності за створення **різних злочинних об'єднань та участь в них.**

Такі кримінально-правові заборони можуть бути розміщені як в одній, так і декількох статтях, а тому можливі як мінімум два різновиди вказаних моделей. Причому співвідношення кількості об'єднань і статей у яких криміналізовано їх створення та участь в них може бути різним.

Розглянемо більш детально ці варіанти. Розпочнемо з тих країн, де криміналізовано лише одне злочинне об'єднання.

1.1. Кримінальна відповідальність за створення одного злочинного об'єднання та участь в ньому передбачена в одній статті.

Така конструкція кримінально-правової заборони зустрічається наприклад, у Ватикані, Новій Зеландії, Румунії, Швейцарії. Такий варіант криміналізації є досить рідкісним явищем.

Причому відповідальність може бути чітко диференційована навіть межах однієї статті, як це має місце у кримінальному законодавстві Ватикану. Тут відповідальність диференціюється залежно від кількісного складу учасників злочинного об'єднання, його мети, виконуваних ролей, наявності зброї тощо [1]. Незначна диференціація кримінальної відповідальності має місце і в ст. 367 КК Румунії що стосується

створення та участь в організованій злочинній групі [2].

На противагу цьому в деяких країнах за усі суспільно небезпечні діяння, пов'язані зі створенням та участю в злочинному об'єднанні, відповідальність встановлена в одній частині відповідної статті. Наприклад, кримінально-правова заборона на участь в організованій злочинній групі міститься у ст. 98А КК Нової Зеландії [3], а на участь в злочинній організації у ст. 260ter Швейцарії [4].

1.2. Кримінальна відповідальність за створення одного злочинного об'єднання та участь в ньому передбачено в декількох статтях. Такий спосіб кримінально-правової заборони використано, наприклад, у кримінальному законодавстві Квінсленда (Австралія), Кіпру та Тринідаду і Тобаго.

Так, у кримінальному законодавстві Тринідаду і Тобаго створення та участь в бандах криміналізовано в декількох статтях: членство у банді (ст. 5), примус або заохочення до членства у банді (ст. 6), перешкоджання члену банди вийти з неї (ст. 7), участь у злочинній діяльності спільно з бандою (ст. 8), володіння куле-непробивним жилетом, вогнепальною зброєю або боеприпасами для потреб банди (ст. 9), надання притулку або приховування членів банди (ст. 10), рекрутинг (вербування) у члени банди (ст. 11) [5]. У цьому випадку кожне окреме суспільно небезпечне діяння пов'язане зі створенням та участю в банді виокремлено в окрему статтю.

Натомість у кримінальному законодавстві Кіпру встановлено кримінальну відповідальність за два діяння: участь у злочинній організації (ст. 63 А) та участь у злочинах, учинених злочинною організацією (ст. 63 В) [6].

Однак криміналізацію лише одного злочинного об'єднання – чи то банди, чи то організованої групи, чи то злочинної організації, вважаємо не зовсім раціональним кроком законодавця, оскільки не завжди є можливість у таких випадках повно та об'єктивно врахувати ступінь суспільної небезпеки злочинів, учинених у складі інших злочинних об'єднань. Більше того правоохоронні органи у таких країнах мають обмежені кримінально-правові інструменти у протидії груповій чи організованій

злочинності, що може негативно позначитись на динаміці та структурі таких видів злочинності в певній країні.

Більш виваженим вважаємо підхід, що передбачає криміналізацію декількох злочинних об'єднань, варіація якого також залежить від кількості відповідних кримінально-правових заборони.

2.1. Кримінальна відповідальність за створення декількох злочинних об'єднань та участь в них передбачена в одній статті.

Такий спосіб криміналізації застосовано, наприклад, у КК Литви, Молдови, Польщі.

Яскравим прикладом такого варіанту криміналізації є досвід Польщі. У ст. 258 КК цієї країни встановлено кримінально-правову заборону на створення одночасно організованої групи або об'єднання, метою яких є вчинення злочину, в тому числі казначейського злочину, групи або об'єднання, які є озброєними або мають на меті вчинення злочину терористичного характеру.

Хоча у кримінальному законодавстві Молдови йдеться про різні злочинні об'єднання: з одного боку – про злочинну організацію, а з другого – про організовану терористичну групу чи терористичну організацію. У ч. 1 ст. 284 КК Молдови встановлено кримінальну відповідальність за створення злочинної організації або керівництво нею, а у ч. 2 цієї статті – створення злочинної організації чи організованої злочинної групи або керівництво нею з метою вчинення одного чи кількох злочинів терористичного характеру [7].

У теорії кримінального права України прихильником такого підходу є І. С. Шапкін, який пропонує у ч. 1 ст. 255 КК України встановити кримінальну відповідальність за створення злочинної організації та різноманітні форми участі в ній, у ч. 2 цієї статті – за подібні дії щодо озброєної злочинної організації та піратської групи, а у ч. 3 цієї ж статті – за створення терористичної групи чи терористичної організації та участь в них [8, с. 176-177].

Такий підхід не можна вважати вдалим. Це все одно що в частині першій статті встановити кримінальну відповідальність за крадіжку, а у наступних частинах цієї ж статті – за грабїж, розбій, вимагання тощо. Безумовно цей підхід

передбачає диференціацію кримінальної відповідальності, однак вона є неповною та недостатньо аргументованою.

З огляду на те більш виваженим видається наступний варіант конструювання досліджуваних статей.

2.2. Кримінальна відповідальність за створення декількох злочинних об'єднань та участь в них передбачена в декількох статтях. При цьому можливі такі комбінації:

а) одному злочинному об'єднанню відповідає одна стаття. Ця модифікація досліджуваних кримінально-правових заборон є найбільш близькою для відповідних положень кримінального законодавства України. Вона зустрічається, наприклад, у кримінальному законодавстві Данії, Італії, Швеції.

Наприклад, кримінальна відповідальність за участь в незаконній військовій організації чи групі встановлена у § 114 g KK Данії [9].

У ст. 416 KK Італії криміналізовано створення злочинної організації та участь в ній, а у ст. 416 bis – схожі діяння по відношенню до мафіозного співтовариства [10].

б) одному злочинному об'єднанню відповідає декілька статей. Цей варіант конструювання досліджуваних кримінально-правових заборон значно поширений у світі і застосовується, наприклад, у кримінальному законодавстві Австралії, Алжиру, Грузії, Естонії, Канади.

Так, у ст. 255 Пенітенціарного кодексу Естонії встановлено кримінальну відповідальність за приналежність до злочинного співтовариства, а у ст. 256 цього кодексу за створення злочинного співтовариства, керівництво ним або вербування в нього членів [11].

Кілька кримінально-правових заборон для учасників злочинної організації встановлено і в KK Канади, зокрема на участь у діяльності злочинної організації (ст. 467.11), набір членів для злочинної організації (ст. 467.111), вчинення злочину злочинною організацією (ст. 467.12), надання доручення щодо вчинення злочину в інтересах злочинної організації (ст. 467.13) [12].

Натомість в KK Алжиру відповідальності учасників злочинних об'єднань присвячено цілу главу «Асоціація злочинців та допомога злочинцям» в межах розділу VI «Злочини та

злочини проти громадської безпеки», яка налічує 9 статей (з 176 по 182) [13].

в) декілька різних злочинних об'єднань криміналізовано в одних і тих самих статтях. Наприклад, у ст. 211 KK Таїланду встановлено кримінальну відповідальність для осіб, які відвідують збори таємного товариства або злочинної організації, у ст. 212 – за різні форми сприяння цим об'єднанням, а у ст. 213 – криміналізовано злочин будь-якого члена таємного товариства або злочинної організації, або причетних до цих об'єднань осіб [14].

Більш детальною є диференціація кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них в межах окремо взятої статті. Вона може мати такі варіанти:

1) відповідальність за суспільно небезпечні діяння, що стосуються певного злочинного об'єднання встановлено в одній частині певної статті, як правило в частині першій. Причому в межах цього варіанту можна виокремити два підходи: перший – стосується випадків криміналізації лише одного діяння, пов'язаного зі злочинним об'єднанням (має місце, наприклад, в Данії і Новій Зеландії); другий – стосується випадків криміналізації декількох таких діянь (характерний, наприклад, для кримінального законодавства Австрії, Білорусії, Бразилії, Молдови, Німеччини, Естонії).

В окремих країн криміналізовано лише участь у злочинному об'єднанні. Наприклад, у § 114 g KK Данії встановлено кримінальну відповідальність за участь в незаконній військовій організації чи групі [9]. Натомість за участь у злочинах, вчинених у складі організованої злочинної групи встановлено у ст. 98 А KK Нової Зеландії [3]. Криміналізація лише одного суспільно небезпечного діяння не дає можливості належним чином диференціювати кримінальну відповідальність учасників злочинного об'єднання.

Більш виваженим є другий підхід. Так, у KK Білорусії кримінальна відповідальність за створення банди або керівництво бандою, або участь у банді або у вчинених нею нападах встановлено у ч. 1 ст. 286 цього кодексу. Водночас у ч. 1 ст. 287 KK Білорусії криміналізовано

створення незаконного збройного формування за відсутності ознак статті 286 цього Кодексу, керівництво таким формуванням та участь у ньому [15]. Аналогічні правові заборони для учасників банд і незаконних воєнізованих формувань містяться у кримінальному законодавстві Молдови [7]. До речі у кримінальному законодавстві України такий підхід застосовано при конструюванні ст. 255, 257, 258-3 КК України.

2) відповідальність за суспільно небезпечні діяння, що стосуються певного злочинного об'єднання встановлено в різних частинах цієї статті. Вказаний варіант конструювання має свої різновиди:

а) кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та керівництво ними встановлено як правило в частині першій відповідної статті, а за участь в них – в іншій частині цієї статті. Такий підхід є одним із найбільш поширених. Він застосований у кримінальному законодавстві Албанії, Болгарії, Вірменії, Казахстану, Киргизії, Іспанії, Росії, Туркменістану, Франції.

Наприклад, у ч. 1 ст. 223 КК Вірменії встановлено кримінальну відповідальність за створення злочинного співтовариства або керівництво злочинним співтовариством, а у частині другій цієї статті – за участь в злочинному співтоваристві [16].

б) у частині першій чи другій статті встановлено кримінальну відповідальність за участь у злочинному об'єднанні, а у наступній – за його створення та керівництво ним. Тобто тут відбувається все навпаки. Таким чином побудовано кримінально-правові норми в КК Грузії, Литви, Словенії.

У ч. 1 ст. 249 КК Литви встановлено кримінальну відповідальність того, хто брав участь у діяльності злочинного співтовариства, а у ч. 3 цієї ж статті – того, хто організував злочинне співтовариство [17]. Натомість у ч. 1 ст. 294 КК Словенії криміналізовано участь у злочинному співтоваристві, а у ч. 2 цієї статті – створення та керівництво ним [18].

Особливий підхід до диференціації кримінальної відповідальності за створення терористичної організації та участь в ній застосовано у ст. 327 КК Грузії [19]. Він полягає в тому,

що спочатку розміщено кримінально-правові заборони на вчинення найменш, а потім найбільш небезпечних діянь. Так, в ч. 1 цієї встановлено відповідальність за членство в терористичній організації, яке карається позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років, у ч. 2 – за участь члена терористичної організації в діяльності цієї організації або здійснення операцій від імені зазначеної організації або в цілях сприяння або заохочення її діяльності, яка карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років, у ч. 3 – створення терористичної організації або керівництво нею, які караються позбавленням волі на строк від п'ятнадцяти до двадцяти років.

в) існують і комбінації відповідно до яких у частині першій чи другій відповідної статті встановлено кримінальну відповідальність за створення злочинних об'єднань, керівництво ними та участь у вчинених ними злочинах. У наступній частині ж статті міститься кримінально-правова заборона на участь у злочинних об'єднаннях. У такий спосіб диференційовано кримінальну відповідальність за бандитизм у ст. 274 КК Туркменістану: ч. 1 цієї статті стосується створення стійкої організованої збройної групи (банди) з метою нападу на громадян або організації, керівництво такою групою (бандою), а так само участь у вчинюваних бандою нападах, а ч. 2 цієї статті – участі в озброєній групі (банді) [20].

г) мають місце й варіанти конструювання досліджуваних норм, відповідно до яких у частині першій чи другій відповідної статті криміналізовано створення злочинних об'єднань, а у наступній частині цієї ж статті – участь у злочинах, що вчиняються злочинним об'єднанням або керівництво ним. Наприклад, у ч. 1 ст. 224 КК Латвії міститься кримінально-правова заборона на об'єднання більше двох осіб в організовану озброєну зброєю групу (банду) з метою вчинення злочину, а у ч. 2 цієї статті – за участь у вчинюваних бандою злочинах або керівництво ними [21].

д) у кримінальному законодавстві зарубіжних країн трапляються й інші підходи до криміналізації відповідних суспільно небезпечних діянь в межах певної статті.

Зустрічається і поєднання декількох варіантів диференціації кримінальної відповідальності залежно від варіації злочинних об'єднань, кримінально-правових норм, що встановлюють відповідні кримінально-правові заборони та їх частин. Наприклад, кримінальна відповідальність за окремі діяння різних злочинних об'єднань встановлена в окремих статтях, натомість відповідальність за певні діяння, вчинення учасниками декількох злочинних об'єднань передбачена в одній статті. Так, у КК Албанії кримінальна відповідальність за заснування, організацію, керівництво структурованою злочинною групою чи злочинною організацією диференціюється в межах різних частин однієї статті (це ст. 333 та 333а). Натомість відповідальність за вчинення злочинів і злочинною організацією і структурованою злочинною групою встановлена у ст. 334 КК Албанії [22].

Висновки. Таким чином у кримінальному законодавстві зарубіжних країн діяльність учасників злочинних об'єднань криміналізується зазвичай в двох варіантах: 1) в межах кваліфікуючих чи особливо кваліфікуючих ознак певних складів злочинів; 2) в межах самотійних складів злочинів. Поряд з цим в кримінальному законодавстві окремих зарубіжних країн реалізовано обидва підходи до криміналізації вказаних діянь.

У світі найбільшого поширення набули моделі криміналізації створення злочинних об'єднань та участі в межах самотійних злочинів, комбінації яких залежать від кількості злочинних об'єднань та кримінально-правових норм, що встановлюють відповідні кримінально-правові заборони.

I. Встановлення кримінальної відповідальності за створення одного злочинного об'єднання та участь в ньому: 1) в одній статті; 2) в декількох статтях.

II. Встановлення кримінальної відповідальності за створення декількох злочинних об'єднань та участь в них: 1) в одній статті; 2) в декількох статтях, при цьому можливі такі комбінації: а) одному злочинному об'єднанню відповідає одна стаття; б) одному злочинному об'єднанню відповідає декілька статей; в) існують випадки, коли декілька різних злочинних

об'єднань криміналізовано в одних і тих самих статтях.

На додаток до цього диференціація кримінальної відповідальності за ці злочини відбувається і в межах окремо взятої статті у таких формах:

1) відповідальність за усі суспільно небезпечні діяння, що стосуються певного злочинного об'єднання встановлено в одній частині певної статті, як правило в частині першій. Причому в межах цього варіанту можна виокремити два підходи: перший – стосується випадків криміналізації лише одного діяння, пов'язаного зі злочинним об'єднанням; другий – стосується випадків криміналізації декількох таких діянь.

2) відповідальність за усі суспільно небезпечні діяння, що стосуються певного злочинного об'єднання встановлено в різних частинах певної статті, як правило в частині першій. Цей варіант конструювання також має свої різновиди, пов'язані з комбінуванням різних суспільно небезпечних діянь досліджуваних злочинів.

Зустрічається і поєднання декількох варіантів диференціації кримінальної відповідальності, а також існують і різні підходи до криміналізації різних злочинних об'єднань в межах кримінального законодавства однієї країни.

Література

1. Amendments to the Criminal Code and the Code of Criminal Procedure of the Vatican City State [Electronic resource] : Vatican City State, according to July 11, 2013 addition. – Mode of access : <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>. – Title from the screen.
2. Romanian Criminal Code [Electronic Resource] : Romania, July 17, 2009. – No. 286, as of November 2015. – Mode of access : <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>. – Title from the screen.
3. Crimes Act 1961 No 43 [Electronic Resource] : Wellington, New Zealand, November 1, 1961, according to the November 7, 2015 addition. – Mode of access: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1961/0043/latest/DLM327382.html>
4. Swiss Criminal Code [Electronic Resource] : Switzerland, December 21, 1937, status as of

October 1, 2016. – Mode of access: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>. – Title from the screen.

5. Anti-Gang Act Republic of Trinidad and Tobago [Electronic Resource] No 10 of 2011. – Mode of access :<http://www.ttparliament.org/legislations/a2011-10.pdf>. – Title from the screen.

6. О пері Поінікоу Кώδικα Νόμος (КЕФ.154), 1962, 72 (I) / 2017 URL: http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/0_154/full.html

7. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18 апреля 2002 г. № 985-XV по состоянию на 11 октября 2016 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lex.justice.md/ru/331268/>

8. Шапкін І. С. Кримінальна відповідальність за створення стійких злочинних об'єднань : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / І. С. Шапкін. – 3., 2013. – 247 с.

9. Straffeloven Kongeriget Danmark. Med de ændringer, der følger af lov nr. 642 af 8. juni 2016. URL: https://www.themis.dk/synopsis/docs/Lovsamling/Straffeloven_kap_13.html

10. Codice Penale of Italy [Electronic resource] : Testo coordinato ed aggiornato del Regio Decreto 19 ottobre 1930, n. 1398, modificato dalla Legge 11 dicembre 2016. – Mode of access : <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>

11. Пенитенциарный кодекс Эстонии от 6 июня 2001 года, по состоянию на 12 марта 2015 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://infosila.ee/main/1398-zakonodatelstvo-estonii-na-russkom-yazyke.html>.

12. Criminal Code of Canada [Electronic Resource] : Canada, June 1, 2009, according to the June 17, 2016 addition. – Mode of access : <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>. – Title from the screen.

13. Code Pénal Algérie (promulgué par l'Ordonnance n° 66-156 du 18 Safar 1386 correspondant au 8 juin 1966), le 22 avril 1971, à partir de 04 février 2014, URL: http://www.wipo.int/wipolex/fr/text.jsp?file_id=228301#LinkTarget_53581

14. Thailand Penal Code [Electronic Resource] : as amended by the Criminal Code (No. 17), B.E. 2547 (2003). – Mode of access : <https://www.samuiforsale.com/law-texts/thailand-penal-code.html>. – Title from the screen.

15. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 г. № 275-3 по состоянию на 19 июля 2016 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://etalonline.by/?type=text®num=HK9900275#load_text_none_1_

16. Уголовный кодекс Республики Армения от 29 апреля 2003 г. ЗР-528 по состоянию на 16 декабря 2016 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show>

17. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968, Vilnius. Suvestinė redakcija nuo 2017-10-06. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>

18. Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2) (uradno prečiščeno besedilo) [Elektronski viri]. Uradni list RS, št. z dne 29. 6. 2012, Ljubljana, dne 14. junija 2012. – Način dostopa: https://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal-code-of-slovenia-slovenian_html/Slovenia_Penal_Code_as_amd_2012.pdf

19. Уголовный кодекс Грузии от 22 июля 1999 г. № 2287-вс [Электронный ресурс] Тбилиси, по состоянию на 12 июня 2015 г. – Режим доступа : <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes/country/>

20. Смирнов А. В. Комментарий к Уголовному кодексу Туркменистана. Постатейный / Смирнов А. В., Калиновский К. Б.; Под общ. ред. проф. А. В. Смирнова. Центр ОБСЕ в Ашхабаде. – Ашхабад, 2013. – 663 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.osce.org/ru/ashgabat/117369?download=true>

21. The Criminal Law of Latvia [Electronic Resource] : Latvia, amended on January 22, 2004. Text consolidated by Valsts valodas centrs (State Language Centre) with amending laws of 14 March 2013. – Mode of access : <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>. – Title from the screen.

22. Criminal Code of the Republic of Albania [Electronic resource] : Albania, June 1, 1995, according to December 2013 addition. – Mode of access : <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>. – Title from the screen.